

2018

Kaupunkisuunnittelun murros

Lehtinen, Ari

Alue ja Ymparistö

Tieteelliset aikakauslehtiartikkelit

© Author

CC BY <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

<http://dx.doi.org/10.30663/ay.69960>

<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/7474>

Downloaded from University of Eastern Finland's eRepository

voi hänen mukaansa tehdä kuitenkin elämästä merkityksellistä ja auttaa arvostamaan ohikäytyjä hetkiä. Ympäristökriisi korostaa Pihkalan mukaan tarvetta kuoleman käsittelylle, sillä niin kuoleman kuin ympäristökriisin kanssa eläminen on tasapainoilua realismiin, pessimismiin ja toivon välillä.

Elämme aikaa, jossa on uskallettava ottaa barkittuja riskejä. On uskallettava kokeilla, sillä nudenlaisissa olosuhteissa kaikki tulee olemaan tietystä mielessä kokeilua. Ei ole täydellisiä ennakkotapauksia. Tuntemattomaan on mentävä toivon ja rohkeuden varassa. (s. 250)

Etenkin Pihkalan teoksen toivoa käsittelevä osuus on voimaannuttava, vaikka näkökulmaksi ympäristösuhteiden tarkasteluun on valittu ahdistus, mitä kuvastaa kirjan apokalyptinen kansikuvakin. Kirja saa pohtimaan, onko ilmastoahdistuksen käsittely esimerkiksi mediassa lopulta ihmisen ja ympäristön kannalta positiivista, vai lisääkö ahdistuspuhe ahdistusta, myös yhtenä eskapismien muotona passiivisuuteen ajaen. Ville Lähde (2018) on tarkastellut New York Magazinessa otsikolla Asumiskelvoton maa (The uninhabitable earth) ilmestyneen artikkelin herättämää vilkasta keskustelua siitä, saako ilmastonmuutoksella pelotella. Keskustelussa nousi esiin myös näkemys, ettei ilmastonmuutoksella sen vakavuudesta johtuen ole vielä peloteltu läheskään tarpeeksi. Lähde toteaa, ettei ilmastoviestintään löydy hopealuotia, vaan yleisöä on tarpeen lähestyä ja ymmärtää – sama viesti saatetaan tulkita täysin eri tavoin. Hän pohtii, että jumiutumisen pelottelun ja toiveikkouden väliseen asetelmaan saattaa kyse olla siitä, että yksilöllisten toimien ja rakenteellisten ratkaisujen välinen suhde jää hämäräksi. Erottelussa on Lähteen mukaan mieltä sikäli, että se muistuttaa, etteivät yksilöiden valinnat välttämättä kasaannu markkinalogiikalla yhteiseksi hyväksi, mutta toisaalta erottelu saattaa hämärtää yksilöiden mahdollisuuksia lisätä vaikutusvaltaansa liittoutumalla yhteiskunnallisessa toiminnassa. Luovuutta ratkaisujen löytämiseksi tarvitaan kaikilla tasoilla. Tiedämme että ilmastonmuutos tulee muuttamaan lähes kaiken, ja tämän käsittelemiseksi tarvitsemme erilaisia keinoja, niin terapeuttisia kuin poliittisiakin.

Siinä missä Hyvän sään aikana liikkuu yhteiskunnan eri rakenteiden tasolla ilmastonmuutoksen hillintäkeinojen tarkastelussa, Päin helvettiä? tarkentaa ympäristökriisin synnyttämiin tunteisiin ja tapoihin käsitellä niitä. Koin että kumpikaan teos ei vielä vastannut Hanna Nikkasan esiin nostamaan mielikuvituksen kriisiin: paitsi populaarikulttuurista tuttuja dystopioita, minkälaisia toivoa luovia mahdollisuuksia tulevaisuudessa hämmöittää? Hyvän sään aikana ja Päin helvettiä? asettuvat keskusteluyhteyteen, joka jättää tilaa erilaisille tulevaisuuden elämänmuodoille. Tulevaisuus ei ole vielä olemassa, siihen voi vaikuttaa, mutta ensin on tehtävä selväksi, minkälaisen tulevaisuuden puolesta itse kukin haluaa toimia.

Lähteet

Lähde, V. (2018) Saako ilmastonmuutoksella pelotella? niin & näin 1/18. <http://netn.fi/artikkeli/saako-ilmastonmuutoksella-pelotella>

Ari Aukusti Lehtinen^a

Kaupunkisuunnittelun murros

Pia Bäcklund, Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.):

Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere University Press, Tampere 2017. (299 s.)

Kaupunkikehittämisessä esiin nousseisiin ongelmiin on 2000-luvulla tarjottu lääkkeeksi agonistisesta demokratiateoriasta inspiroitunutta lähestymistapaa, joka poikkeaa olennaisella tavalla suositusta deliberatiivisesta teoriasta ja suunnitteluideaalista. Viimemainittu korostaa kommunikatiivisia valmiuksia, jatkuvaa vuoropuhelua ja intressien yhteensovittamista suunnittelussa, kun taas ensinmainittu lähtee liikkeelle suunnittelun läpikäyvästä ristiriitaisuudesta ja ristiriitojen näkyväksi tekemisen tarpeesta.

a. Itä-Suomen yliopisto, ari.lehtinen@uef.fi

Pia Bäcklundin, Jouni Häklin ja Harry Schulmanin toimittama kirja esittelee monipuolisesti agonistisen suunnittelun mahdollisuuksia kaupunkikehittämisessä. Teos on jatkoa 15 vuotta aiemmin ilmestyneelle, samojen toimittajien kokoamalle *Osalliset ja osajat* -kokoelmalle (Bäcklund ym. 2002), jossa jo kommunikatiivisen ja agonistisen lähestymistavan perustavanlaatuista eroa jäseneltiin. Eronteko takautuu erilaisiin tieto- ja valtakäsityksiin ja se ilmenee muun muassa erilaisissa vastauksissa seuraaviin kysymyksiin (ks. Häkli 2002): Katsotaanko kaupunkisuunnittelua ohjaavan tiedon tuottamisen tapahtuvan pääasiassa suunnittelutilanteessa vai jo tätä ennen? Millaiseksi tulkitaan asiantuntijoiden valta suunnittelukeskustelun kohdistamisessa ja rajaamisessa? Uskotaanko osallistumisen esteettömyyteen ja tasapuolisuuteen vai nähdäänkö osallistuminen pikemminkin konsensuksen tuottamisena ilman, että suunnittelun totuudet nousevat pöydälle?

Kirjan kriittistä katsetta täsmentävät hyvin Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne huomauttaessaan asukasaktivismitutkimuksensa pohjalta, että deliberatiivisen demokratian ympärille on luotu normatiivinen aura, osallistumisen ja konsensuksen tavoite- ja ihannetila, joka häivyttää näkyvistä erimielisyydet, vaihtoehdot ja valtasuhteet. Ihanteen innoittamana on ollut vaikea havaita, mitä itse asiassa tapahtuu, kenen aloitteesta, millaisin välivaihein ja vaikutuksin.

Keskityn tässä nimenomaisesti agonistiseen suunnitteluun, vaikka arvioitavan teoksen sisältö on moninäkökulmainen ja vaikka siinä on paljon muutakin kiinnostavaa. Rajaus johtuu siitä, että agonistisen suunnitteluajattelun vaikutus voi hyvinkin osoittautua käänteentekeväksi suomalaisessa kaupunkikehittämisessä. Ainakin runsaasti aineksia muutokseen tämä uusi lähestymistapa tarjoaa. Jo se on arvokasta, että kirjaan kootut huomioidut ohjaavat tunnistamaan ja purkamaan niitä konsensuksen lukkoja, joita osallisuus- ja vuorovaikutusideaalien verhoama kaupunkisuunnittelun sopimuskulttuuri ylläpitää. Lisäksi teoksessa on kiintoisia tapausesimerkkejä, joissa uutta paradigmat sovelletaan ja kehitellään.

Minkälaisia agonismia sitten kirja tarjoaa? Toimittajat korostavat, että riitasointuja ja konflikteja ei tule nähdä vain ongelmina vaan olennaisena osana kaupunkielämää. Avoimen kiistelyn kaupungissa annetaan arvo vastakkaisille ja erilaisille näkemyksille. Demokraattinen osallistuminen voi myös olla küstelevää moniarvoisuutta ja -äänisyyttä, joka sisältää ratkaisemattomia erimielisyyksiä. Kirjan sivuilla osoitetaan esimerkein, kuinka moniäänisyyden kanssa voidaan elää ”agonistisesti”. Toimittajat alleviivaavat, että väittely voi vapauttaa, mikäli luovumme yhteisen arvopohjan tavoittelusta. Näistä yleisistä kulttuurisista lähtökohdista käsin teos tarjoaa toisintekemisen suuntaviivoja suomalaiselle kaupunkisuunnittelulle.

Vesa Kanninen ja Pia Bäcklund pohtivat kaupunkiseututasoisia haasteita käsittelevässä artikkelissaan virallisen ”komprehensiiviseen” suunnittelun ja paraillaan vahvistuvan epämuodollisen strategisen suunnittelun työnjakoja. Uusi seudullinen strateginen yhteistyö etenee tutkijoiden mukaan valikoidusti keskeisten toimijoiden välisenä vuoropuheluna ilman selkeitä demokratian velvoitteita, jolloin sen legitimitetti on heikko edustuksellisen osallistumisen näkökulmasta. Demokraattinen legitimointi tapahtuukin heidän mukaansa usein vasta jälkikäteen, kun sovitut asiat kulkeutuvat kunnalliseen päätöksentekoon. Artikkelista saa vahvan vaikutelman kaksijakoisesta kehittämisvallasta, jossa lainmukaista osallisuutta ja vuorovaikutteisuutta korostavat viralliset suunnittelukäytännöt vievät aktiivisten kuntalaisten ja valtuutettujen huomion samalla kun asioista sovitaan seudullisten avaintoimijoiden välisissä epävirallisissa neuvotteluissa. Virallinen suunnittelu siis tavallaan toimii epävirallisen vallankäytön peitteenä, se pitää aktiiviset kuntalaiset ja heidän edustajansa kiireisinä ”komprehensiivisella” tasolla. Samalla he huolehtivat, että lain edellyttämä suunnittelu tulee hoidetuksi.

Aino Kuusimäki taas pohtii niin sanottuja moderaattoreita käsittelevässä artikkelissaan yksityisen ja julkisen sektorin välisiä sopimuksia ja erityisesti konsulttien käyttöä maankäytösunnittelussa. Julkisen tahon ja konsultin välinen sopimus liittyy kumppanit yhteistyöhön mutta jättää muut osalliset kumppanuuden ulkopuolelle. Kuusimäen mukaan tällaisten sopimusten salassapitoehdot ovat ristiriidassa maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämien avoimuuden ja osallisuuden periaatteiden kanssa. Artikkelista saa hälyttävän kuvan viime vuosina yleistyneen konsulttisuunnittelun seuraamuksista kaupunkikehittämisessä mutta siinä myös nostetaan esiin vaihtoehtoisia kumppanuuksia, toisenlaisten moderaattoreiden palkkaamisen mahdollisuuksia: paikallisten asukasaktiivien palkkaaminen voisi Kuusimäen mukaan avata vuorovaikutusta kortteli- ja kaupunkikehittämisen välille. Tätä mahdollisuutta myös Sanna Tuurnas ja Arto Haveri korostavat palveluiden yhteistuotantoa asuinaluekehittämisessä

käsittelevässä artikkelissaan, mutta huomauttavat samalla, että asukas ja -yhteisökumppanuuksien rakentaminen edellyttää suunnittelun ammattilaisilta erityisiä sosiaalisia valmiuksia.

Kirsi Pauliina Kallion ja Jouni Häklin mukaan rakentavan kommunikatiivisen dialogin luominen voi olla vaikeaa tai mahdotonta suunnittelutilanteissa, jos jotkut osapuolet ovat heikosti järjestäytyneitä. Heidän tapausesimerkinsä kohdistuu ”alikäisten” nuorten vajaavaltaisuuteen kaupunkisuunnittelussa. Deliberatiivinen suunnitteluideaali jättää Kallion ja Häklin mukaan helposti hierarkkisen vallan tunnistamatta kun taas agonistinen politiikka lähtee nimenomaisesti asemien ja totuuksien hierarkioista, viime kädessä tiedon ja vallan lähtökohtaisesta yhteenkietoutumisesta. Hierarkkinen epätasa-arvo tulee ilmi myös Päivi Rannilan analyysissä kaavavalituksista. Rannilan mukaan kuntatason päätöksenteon tasapuolisuus, ja siis lainmukaisuus, riippuu muun muassa kuntalaisten resursseista, kyvykkyydestä ja halukkuudesta puuttua päätöksiin, tietämyksestä omista oikeuksistaan, kyvystä argumentoida ja rohkeudesta.

Kirjan luettuaan pystyy katsomaan vallitsevaa kaupunkisuunnittelua entistä kriittisemmin. Teos antaa myös valmiuksia vaihtoehtoisten suunnittelukäytäntöjen kehittämiseen. Kiinnostavaa myös on, että agonismi, jonka juuret ovat belgialaisen politiikan teoreetikon Chantal Mouffen (2000) demokratia-analyysissä, vahvistaa tutkimuksen ja tutkimusperustaisen tiedon asemaa kaupunkisuunnittelussa. Deliberatiivinen paradigma on ohjannut tutkijoita keskittymään kommunikatiivisen hallinnan kysymyksiin ja yleisen mallin mukaisiin ratkaisuihin, jolloin tapauskohtaisten suunnittelukysymysten taustojen ja totuuksien analyysi on jäänyt vähemmälle. Agonistinen politiikka taas nojaa tutkimukseen tiedon ja vallan sekä konsensuksen tilanteista kietoutumista kuten myös osallisuuden esteistä eri tapauksissa.

Lähteet

- Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim. 2002). Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki.
- Häkli, Jouni (2002). Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.). Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 110-124.
- Mouffe, Chantal (2000). *The Democratic Paradox*. Verso, London.

Yrjö Sepänmaa^a

Metsän tuhat ilmettä

Harri Silvennoinen:

Metsämaiseman kauneus ja metsänhoidon vaikutus koettuun maisemaan metsikkötasolla. Dissertations Forestales 242. Suomen Metsätieteellinen Seura, Helsinki; Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto; Metsätieteiden osasto, Itä-Suomen yliopisto, 2017. (86 s. + neljä yhteisartikkelia 10, 11, 15 ja 11 s.)

Millainen on yleinen käsitys ja kokemus metsän kauneudesta ja kuinka metsänhoito siihen vastaa? Tätä selvittää Harri Silvennoinen 14.6.2017 Itä-Suomen yliopistossa tarkastetussa väitöskirjassaan. Tutkimus koostuu laajahkosta johdannosta ja neljästä yleisökyselyaineistoa analysoivasta yhteisartikkelista, joissa väittelijällä on ollut täsmennetty osuutensa. Kolme artikkelia aineistoinen on jo vuosihannan taitteesta, uusimman, vuonna 2017 julkaistun materiaali vuosilta 2008–2009. Yleisen mielipiteen vaihtoehtona – jota tässä ei tarkemmin tuoda rinnalle – ovat asiantuntija-arviot: ”Ympäristöestetiikka, maisemaekologia, maisema-arkkitehtuuri ja maisemasuunnittelu ovat esimerkkejä asiantuntijalähestymistavoista”, Silvennoinen toteaa (s. 27).

Metsää ei tutkimuksessa tarkastella luontoon mennessä, vaan valokuvista. Kuvat tallentavat ja pysäyttävät muutoksen virrasta hetken, joka näkyy näin kaikille samana. Valokuvat eivät siis itsessään

a. Itä-Suomen yliopisto, yrjo.sepanmaa@uef.fi